

Isusovačka biblioteka u starom Osijeku*)

U zborniku za povijest isusovačkoga reda u hrvatskim krajevima »Vreća i prinosi« (Sarajevo 1935. na str. 67.) nalazi se zabilježeno: »... u negdašnjoj isusovačkoj biblioteci, kojoj je mršave ostatke spasio Josip Antun Turković, prvi svjetovni župnik u nutarnjem Osijeku († 16. III. 1806.) iza posljednjeg župnika isusovca Jakova Jelenića, Osječanina iz donje varoši († 8. V. 1797). O isusovačkoj biblioteci piše spomenuti Turković u svom dječariju (dnevniku), što ga je započeo bilježiti 1798...« I sada se u »Vrelima i prinosima« navodi u izvorniku, što kaže Turković u svom dnevniku latinskim jezikom pisanom, kako je poslije raspusta isusovačkoga reda g. 1773. u drugoj sakristiji (»in secunda ecclesiae sacristia« a to je današnja kapela kongregacije na lijevoj strani svetišta župske crkve tvrđavske) knjige razbacane, koliko ih nije vlaga uništila ili zle ruke razgrabile, kupio i u župski dvor prenio u sobu za biblioteku pripremljenu svrstavši u red i napisavši cedulje.

G. uvaženi pisac u spomenutom zborniku poslije toga dodaje: »Tako se biblioteka sačuvala sve do danas upravo u onom stanju, kako ju je bio sredio Turković«. Kako g.piscu godine

1935. nije moglo biti poznato, da se ova stara osječka biblioteka upravo te godine uređivala, bit će dobro, da se o njoj još malo spomene, jer je zanimljivo u interesu osječkoga bibliotekarstva. A i potrebno je u naše doba, u kom nije više zaštićeno nekoć uzorno hrvatsko bibliotekarstvo napose u školama s bibliotekarom radnim i s inventarom, koji se čuvao kao svetinja. U naše se doba još uvijek prema običaju prenesenom iz predratne Srbije u Hrvatsku školska biblioteka prečesto iznova popisuje i još ktomu u žurbi na kraju školske godine, kada ima u školama poslova važnijih, a to se radi bez nadzora i bez zanimanja, je li novo popisivanje knjiga ozbiljno i u poštenju. Da li se pak knjige uistinu čuvaju i čitaju ili se samo popisuju, o tom se ni ne razgovara. U to doba dakle velike zablude o bibliotekarstvu kod Hrvata sadašnjosti može biti poučno i promatranje osječke biblioteke u prošlosti.

Ponajprije zanimljivo je to, da se stara osječka biblioteka iz 18. stolj. do danas u svemu popisivala tri puta, dok ima u Hrvatskoj još danas knjižnica i bez popisa. Ako su pak knjige popisane, može se naći u Osijeku knjižnica, u kojoj knjige nisu ni po

*) Rukopis je ovoga razmatranja bio predan uredništvu Zbornika još prlje g. 1940., koje je godine objelodanjena radnja g. dra Tome Motića »Knjižnice zagrebačkoga, varaždinskoga i požeškoga kolegija i osječke misije« u 11. broju Vreća i prinosi, zbornika za povijest isusovačkoga reda u hrvatskim krajevima pod uredništvom dra. Miroslava Vanina D. I. Prema tome sada ima najstarija osječka biblioteka dva opisa, koji se upotpunjavaju. (Bilješka uredništva.)

brojevima poredane. Na mnogim je knjigama stare osječke biblioteke na natpisnoj strani tintom napisano: »Missioni S. I. Essekinensi inscriptus« (Misiji - odaslanstvu - Družbe Isusove upisana) t. j. liber = knjiga. Na nekima je zapisana i godina, koje je knjiga upisana u biblioteku. Tako je u ovcem broju knjiga zapisana godina 1759. n. pr. u knjizi sa signaturom (oznakom) II A 73 pa i druge godine kao g. 1710., a knjiga sa signaturom III B 11 nabavljena je g. 1703.

Još je zanimljivije, da na natpisnoj strani neke knjige ove isusovačke biblioteke osječke imaju baš zapisano, da su upisane u katalog (popis) n. pr. knjiga sa signaturom III A 17 ima zapis: »Catalogo Missionis Essekinensis Soc. Jesu inscriptus Anno 1729.« No o. o. isusovci u starom Osijeku su imali u svojoj biblioteci katalog t. j. popis knjiga već i prije ove godine, što dokazuje spomenuta knjiga s oznakom III B 11, na kojoj je tintom zapisano: »Catal. Miss. Soc. Jesu 1703. inscriptus Esseck«. Sve do danas nije uspjelo taj katalog naći, premda se tražio kao i neki važni rukopisi, koji ostadoše ovoj biblioteci nepovraćeni.

Drugi put se biblioteka popisivala za župnika Turkovića u 18. stoljeću. No i opet su se knjige zatekle i bez popisa a i bez polica, kada postade tvrđavskim župnikom sadašnji župnik prečasni g. Bezetzky ratne godine 1916. Silom prilika bile su knjige bez ikakova ormara i na podu. I onda se na te knjige na podu konačno srušio strop, pa je trebalo knjige tada iznositi i bar čistiti. Pojavila se tada misao za uređivanje biblioteke, ali nije bilo novaca. To je započeo sadašnji preč. g. župnik g. 1931., kada je tada svršeni teolog veleč. g. Stuhlhofer popisao knjige na cedulje, a poslije njega je g. 1935. drugi opet mladi svećenik prema tim ceduljama sastavio popis

knjiga. Od tada se dakle zna, što ova stara osječka biblioteka ima.

U naše je doba kod Hrvata također bibliotekarstvo bolno pitanje. U srednjim školama je na pr. bibliotekar učeničke knjižnice pisar u direktorovoj kancelariji a i bez novčane nagrade za rad u biblioteci. U takovo je doba za ovu staru osječku biblioteku bio neobičan napredak, kada su u jednoj osječkoj trgovini, koja je bila na prodaju, kupljene police i onako, kako su bile u trgovini, prenesene u skromnu sobicu biblioteke. Konačno su dakle te knjige bile počašćene time, da su s poda podignute na police. Kada bi grad Osijek nabavio još nekoliko polica, onda bi ova knjižnica u tvrđavskom župskom uredu bila tako uređena, da bi knjige bile postavljene i razvrstane potpuno pregledno.

Prema popisu mogao sam nabrojiti u toj za Osijek historički zanimljivoj knjižnici otprilike oko 900 knjiga. Od tih je knjiga danas ili bez označene godine izdanja ili uopće bez natpisne strane oko 40, a od ostalih je: 10 knjiga štampanih u 16. stoljeću, 134 iz 17. stoljeća, iz 18. stoljeća 443 knjige, a iz 19. i 20. stoljeća 266.

Da se odredi, koliko je od tih knjiga u tvrđavskom župskom dvoru upravo iz vremena boravka č. č. o. o. isusovaca u Osijeku (od g. 1687. do 1773. godina dakle 86), potrebno bi bilo uzeti u ruke svaku knjigu, pa izbrojiti one, koje su na natpisnoj strani zabilježene kao svojina isusovačka. Kako za to nije bilo prilike, izbrojio sam prema sastavljenom popisu sve knjige štampane počevši od najstarijega izdanja pa do g. 1773., koje je godine red isusovački bio raspušten, pa sam nabrojio takovih knjiga 560. Dakako da se za svaku knjigu, koja je štampana do g. 1773., ne može reći, da je bila već i isusovačka. Ima na primjer

knjiga sa signaturom I C 54a štampana g. 1767., na kojoj je napisano: Ex Bibliotheca Ioannis Jozepacz. Približno bi moglo biti, ako se reče, da se sačuvalo oko 500 ovakvih knjiga u

ovoj biblioteci isusovačkoj, koja danas predstavlja početak bibliotekarstva poslije oslobođenja od Turaka u gradu Osijeku.

Ivan Medved